

EXPRESSIONS

Una pinzellada d'humanitat

Sovint, quan algú ens demana diners pel carrer o veiem que dorm en un caixer automàtic, ni el mirem als ulls. És un sentiment de rebuig i temor que els fa invisibles. La Paeria, la Panera i Arrels-Sant Ignasi i Càritas han dut a terme el tercer taller artístic protagonitzat per 'sense sostre', perquè els veiem i, sobretot, els mirem.

TEXT: LORENA METAUTE FOTOS: MIKEL ARISTREGI/EDGAR DOS SANTOS

Arrivar a estar sense llar és tot un procés. Quan falten els recursos bàsics i no es compta amb el suport de la xarxa familiar, se't tanquen les portes. Quan un es troba al carrer, s'ha d'iniciar un procés de reeducació perquè puguis tirar endavant. Una persona sense sostre, que es veu abocada al carrer quan li fallen les xarxes, arriba a creure que no se'n sortirà mai." Aquestes són paraules del Joan Canut, coordinador de l'oficina d'atenció social Maranyosa de la Paeria de Lleida, una de les parts impulsores del Projecte d'Art Contemporani i persones en situació de sense llar que busca obrir una via de comunicació diferent a l'habitual, exempta de prejudicis, entre els *sense sostre* i la societat. El projecte, que aquest any ha arribat a la tercera edició, és possible gràcies, també, al Centre d'Art Contemporani de La Panera, la Fundació Arrels-Sant Ignasi, Càritas Diocesana de Lleida i el fotògraf Edgar dos Santos, que ha dirigit els participants dels tres tallers. "És una experiència enriquidora per a tots, per a ells i per a mi, com a pro-

fessional i com a persona", diu l'Edgar. Eva Benito, educadora de Maranyosa, una de les persones que tracta de més a prop amb els *sense sostre* de la ciutat de Lleida, afegeix que "al principi teníem les nostres reserves, perquè la gent que està al carrer no acostuma a tenir autoestima ni confiança en ells mateixos, el que provoca una desconfiança també amb la resta. Pensàvem que seria més difícil que participessin de manera contínua i compromesa en els tallers, però ens van sorprendre gratament". Al seu costat hi ha el José Antonio, que fa gairebé un any es va veure abocat al carrer, i que assenteix i assegura que "participar en aquests tallers et fa sentir més persona, la gent et felicita, la relació que estableixen amb tu és diferent a l'habitual quan o no et parlen o no et diuen res de bo". El José Antonio ha participat en el darrer taller del projecte *Il·luminant les ombres* (www.illuminantlesombres.org), amb el suport econòmic de La Caixa, en què 25 persones s'han posat d'acord per expressar una idea o un sentiment que han estat compartits amb

la ciutadania durant mesos a través de 25 *opis*. Segurament els sonaran els cartells en blanc i negre d'imatges que apel·laven a la reflexió personal sobre la família, la identitat, l'economia, etc. Des de la Panera, on van estar exposats els cartells creats pels 25 *sense sostre* que van treballar a *Il·luminant les ombres* sota la direcció artística de l'Edgar, l'Irma Secanell explica que "els projectes no són teràpies, sinó processos artístics, tot i que s'acaben convertint, en molts casos, en *artteràpia*".

L'Irma es refereix als tres tallers realitzats fins ara. L'any 2010-2011 es va començar pel de *Fem visible l'invisible*, en què se'ls va facilitar una màquina fotogràfica d'un sol ús a vuit persones sense llar perquè fessin fotografies lliures del seu dia a dia, dels seus gustos, etcètera. Van ser exposades a la Panera i la UdL amb visites guiades pels mateixos autors.

El 2011 va ser el torn del taller *Accions a la natura*, durant el qual els nou participants intervenien a la natura en sortides per Lleida i Tarragona i eren fotografiats per l'Edgar dos Santos.

TALLER. A sota, imatge del taller 'Accions a la natura', dut a terme l'any 2011.

José Antonio

“La societat t’ho posa difícil per reinserir-te”

El José Antonio té 54 anys i és de Lleida. Tota la vida ha treballat en el sector de la construcció fins fa un any i mig, quan es va quedar a l'atur. “He buscat feina, però tothom vol gent jove”, explica. Sense ingressos ni família que li donés un cop de mà, fa deu mesos es va veure obligat a deixar l'habitació de lloguer on vivia per passar a malviure al carrer. “Un cop t’has quedat sense recursos i sense sostre, la societat t’ho posa molt difícil per tornar a entrar de nou al sistema”, es lamenta el José Antonio. Després d’haver participat en el projecte *Il·luminant les ombres*, el José Antonio assegura que “participar activament en aquest projecte artístic m’ha fet tornar a viure i tenir una il·lusió per lluitar i no desistir de l’objectiu de tornar a recuperar la meua vida”.

JOCS. El José Antonio, jugant al dòmino al centre de dia que comparteixen els assistits per l'ajuntament i el centre Arrels.

Youness

“Mai m’he sentit apartat de la resta”

El cartell d’*Il·luminant les ombres* que va fer el Youness és el d’un nen que perd la seva família i es queda amb l’única ajuda de Déu. Accepta que té molt d’autobiogràfic. Aquest marroquí de 46 anys va arribar a Lleida l’any 1992 i es va dedicar durant molts anys a “carregar camions de pollastres”. Va venir amb un dels seus germans i la seva mare, amb qui vivia fins que, per raons personals, ells van acabar fent la seva vida lluny de la del Youness. Els serveis socials de la Paeria el van acollir alertats per l’hospital de Lleida, on va acabar després de patir diversos atacs d’epilèpsia mentre era al carrer. Des del 2010 viu a la pensió Alex, on l’ajuntament allotja alguns *sense sostre*. Ha participat en dos tallers artístics. “Sóc feliç, sí, mai m’he sentit apartat de la resta de la societat”.

Curro

“Em vaig veure de sobte al carrer”

El Curro és un portuguès de 59 anys que ha tingut dos històries ben diferents a Lleida. La primera, als 16 anys, quan va estar treballant uns anys a l’hotel Jamaica. Va tornar al seu país, però al veure que allà no tenia futur, va tornar ara fa tres anys. “Volia reprendre la feina al Jamaica, però me’l vaig trobar tancat. Així que sense feina, em vaig haver de quedar al carrer, de sobte”, explica. Tan aviat com va poder, va demanar ajut als serveis socials de la Paeria, que li van donar un cop de mà en els tràmits per la prestació per incapacitat que li correspon i un sostre, un pis compartit amb gent que s’ha trobat en la seva mateixa situació. Un dels seus compromisos per continuar rebent ajut és anar a un taller de memòria, per evitar mals majors. Participa en tots els tallers que s’organitzen.

YOUNESS. És un dels participants del taller ‘Il·luminant les ombres’.

El resultat d'aquest taller d'expressió es va poder veure en una exposició a la Panera i a l'edició de la revista *Trajectes de Return*, presentada al mes de febrer del 2012. Alguns dels participants en aquests tallers, que són testimonis d'aquest reportatge, coincideixen a destacar que han experimentat un dels objectius principals: sentir-se capacitats per tirar endavant, desbloquejar-se i reconnectar-se amb la societat a través de l'art. Entre els participants del projecte, poques dones.

El Joan Canut explica que, tot i que hi ha menys dones que homes al carrer, "hi hem detectat un augment, es podria dir que hi ha una feminització dels sense llar". Com ens especifiquen els professionals, cal diferenciar entre els *sense sostre*, que són les persones que viuen al carrer, i els *sense llar*, que són els que no tenen un habitatge propi on viure i estan o bé acollits a casa de familiars o fan ús dels serveis socials, però, en qualsevol cas, tenen on viure. Segons dades de l'oficina Maranyosa de l'ajuntament de Lleida, l'any 2010, un 11% dels 93 *sense sostre* de Lleida eren dones i, al primer trimestre del 2012, de 111 persones que viuen al carrer, el 9% són dones.

Segons dades del 2011 de l'estudi psicosocial de les persones en situació de sense llar de Lleida que du a terme des del 2010 el Servei Integral de Salut Mental i Exclusió Social (SISMES) de Lleida, el perfil del *sense sostre* és un home de mitjana edat, solter o separat, immigrant, analfabet, sense feina ni ingressos, que no té llar des de fa més d'un any.

Un 28,4% de les 74 persones que configuren la mostra tenen un trastorn mental, el 50%, un per abús de substàncies tòxiques i el 18,30% tots dos alhora. Això fa més difícil la reinserció social, tot i que el gran treball d'educadors i de més professionals implicats en projectes com els explicats en aquest reportatge ho fan possible, així com la lluita contra els prejudicis. Encara que sembli increïble, cal recordar que tots som persones.

Serveis socials

Maranyosa, una mà estesa als que es deixen ajudar

Són les 10.00 hores i a la porta de l'oficina Maranyosa, l'àrea de lluita contra la pobresa i l'exclusió social de la Paeria (c/Maranyosa, 12) de Lleida, ja hi ha reunida una desena de persones que esperen que obrin per poder agafar els tiquets del menjador social de l'ajuntament i, així, assegurar-se que avui mengen calent. A la part del darrere, sense cues però amb un degoteig constant de gent, la porta de les dutxes municipals per a gent que viu al carrer s'obre i es tanca. El procediment

Durant el dia, se'ls ofereix cafè amb llet i un lloc on llegir i passar l'estona calents a l'antic alberg

és el següent: donen el bon dia al conserge, aquest els lliura un *pack* amb tovallola, xampú i fulla d'afaitar acompanyat tot plegat d'un gran somriure, i passen als vestidors abans d'entrar a la dutxa amb aigua calenta, que està tot el dia a disposició de qui ho necessiti. Bé, de qui ho necessiti, però que prèviament ho hagi demanat als serveis socials de l'ajuntament, els tècnics dels quals fan un pla d'intervenció i seguiment de la persona sense recursos i sense sostre. Per això, abans d'entrar a la dutxa, ningú s'oblida d'escriure el seu nom en un llistat que hi ha en una tauleta just a l'entrada. Així, els tècnics de la Paeria poden fer un seguiment. En aquesta mateixa zona del centre de Maranyosa també hi ha un rober, per si algú necessita roba.

Per anar a dormir a l'alberg municipal aquestes nits de fred gelat d'hivern, un cop activat el pla Iglú, no cal donar cap explicació, com explica el regidor de Benestar Social i Ocupació, Josep Presseguer (vegeu l'entrevista). Tampoc en cal per anar a dutxar-te o aconseguir un entrepà fred al matí, però per accedir als serveis de menjador i a un pis compartit de

l'ajuntament, d'inserció social, o a l'allotjament de mitjana durada en una pensió, ja cal adquirir compromisos. "Maranyosa ens permet tenir un primer contacte amb els sense sostre i el nostre objectiu és ajudar-los a aconseguir recuperar la seva vida digna i d'autosuficiència. Per això, els compromisos que els demanem a canvi del menjar calent i allotjament van lligats, sobretot, a la salut. Molts d'ells estan malalts i és primordial que segueixin un tractament sanitari, ja sigui per addiccions, per malalties mentals o per qualsevol altre problema de salut", ens explica una de les educadores de Maranyosa, Eva Benito. Ella mateixa és l'encarregada de reunir aquest matí el Curro i el José Antonio, que han vingut a Maranyosa per anar al centre de dia, a l'antic alberg i actual menjador, que la Paeria comparteix amb Arrels, una entitat que dona suport als sense llar, per passar el matí amb un cafè amb llet calent, llegint i fent petar la xerrada amb altres companys.

CENTRE MARANYOSA. Cada barri té els seus serveis socials. El centre de Maranyosa dóna servei a tota la ciutat.

Recursos municipals

JOSEP PRESSEGUER

Parlem amb el regidor de Benestar Social i Ocupació de la Paeria de Lleida, Josep Presseguer, sobre els recursos i serveis que ofereix l'ajuntament als sense sostre.

Quins recursos ofereix l'ajuntament a les persones sense llar?

Hi ha dos recursos principals. El d'acollida de baixa exigència, sobretot ara a l'hivern, en què entra en marxa el pla iglú. Poden anar voluntàriament al servei d'allotjament de l'ajuntament per passar-hi la nit i també per menjar calent. No han de donar cap explicació. Fins fa dos anys, solament podien passar-hi la nit aquells que anaven acompanyats de la Urbana o els Mossos. Ara no cal, tot i que els agents també continuen fent la tasca. D'altra banda, hi ha una segona fase, un segon recurs, que és un pla d'acció integral per als que es deixen ajudar. Se'ls proposa una inserció personal i social, per retornar-los com a persones dignes i recuperades a la societat. En molts casos hi ha addicions i malalties mentals que també atenem.

Quants 'sense sostre' hi ha a Lleida? Quants se'n surten?

Cal dir que entenem que els *sense sostre* són això, gent que no té on dormir. Perquè hi ha també els *sense llar*, que podríem dir que és gent que no té un habitatge propi però sí un lloc on estar-s'hi. Actualment, hi ha 111 *sense sostre*. Un 10% dels que passen per l'alberg accedeixen a passar a un pis tutelat i un 60% surten al carrer preparats per reinserir-se.

